

**БАЯН-ӨЛГИЙ АЙМГИЙН ЦЭНГЭЛ СУМЫН
НУТАГТ ОРШИХ MV-021083 ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛТЭЙ “АЛТНЫ ҮНДСЭН ОРДЫГ
ДАЛД УУРХАЙН АРГААР АШИГЛАХ”
ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн талаарх мэдээлэл

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн талаарх мэдээлэл

ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ	ААН нэр: Эс Жи групп Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011008070 Регистрийн дугаар: 2621169 Хаяг: Улаанбаатар, Хан-Уул, 2-р хороо, 19 хороолол, чингисийн өргөн чөлөө, 35г, 202 тоот Утас: 86776768, 99234490
ТӨСЛИЙН НЭР	Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын нутагт орших MV-021083 тусгай зөвшөөрөлтэй “Алтны үндсэн ордыг далд уурхайн аргаар ашиглах”
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР	Дугаар- MV021083 Ашигт малтмалын тухай Монгол Улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийн үндэслэн Баян-Өлгий аймаг Цэнгэл сум Цэнгэл нэртэй газар орших 2003.63 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9011008070 тоот гэрчилгээтэй “Эс Жи групп” ХХК-д энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 2048.06.05 дуустал хугацаагаар олгосон байна. Хасагдах талбайн хэмжээ 201.07 Га
ТӨСЛИЙН ЗОРИЛГО	Төсөл хэрэгжүүлэгч “Эс Жи групп” ХХК нь Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын нутагт орших Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордыг Монгол Улсын холбогдох хууль, дүрэм журмын хүрээнд эдийн засгийн үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэйгээр ашиглах зорилготой.
УУРХАЙН АШИГЛАЛТЫН СИСТЕМ	Нарийн зузаантай, эгц унатай судлын биетийг олборлох техник эдийн засгийн хувьд хамгийн тохиромжтой систем нь далд уурхайн хоршоолон нураах ашиглалтын системийг сонгосон байна.
ТЕХНИК ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДЭСЛЭЛ НӨӨЦ, ТУШААЛ ДҮГНЭЛТ	2025 оны 08 сарын 20ны өдөр Үндэсний геологийн албаны даргын Н/86 тушаалаар нийт В+С зэрэглэлээр 578,186.60 тн хүдэр 1.8 г/тн дундаж агуулгатай 1,268.6 кг алтны нөөцийг хүлээн авч бүртгэсэн байна. 2025 оны 07 сарын 09 өдөр ЭБМЗ-ийн ХХ-13-02 тоот дүгнэлтээр Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын нутагт орших Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордын баруун хэсэгт 2024-2025 онд гүйцэтгэсэн нэмэлт хайгуулыг ажлын үр дүнгийн тайланг хэлэлцсэн байна.

2. Төслийн танилцуулга

Монгол улсад “Алт” хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлснээс хойш алтны үйлдвэрлэл эрчимтэй хөгжиж ирсэн. Хөгжлийн явцад олборлолтын болон баяжуулалтын технологид томоохон хэмжээний дэвшилт гарсан. Мөн алтны салбарын хууль эрх зүй, татварын орчин сайжирснаар алтны тушаалтын болон экспортын орлого тогтвортой өсөж байна. “Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого” болон “Ашигт малтмалын тухай хууль”-ийн нэмэлт, өөрчлөлтийн зохицуулалтыг алтны салбарын үйл ажиллагаанд хэрэгжүүлэх нь “Алт 3” хөтөлбөрийг боловсруулан цаашид хэрэгжүүлэх үндэслэл болж байна. Алт

хөтөлбөр нь алтны салбарын ойрын болон дунд хугацааны хөгжлийг хангах, хууль эрх зүйн орчныг тогтвортой байлгах, эрэл хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх, алтны үндсэн болон алт агуулсан бусад металлын ордуудыг ашиглах, байгаль орчинд ээлтэй алт олборлох, боловсруулах дэвшилтэд техник технологи нэвтрүүлэх замаар үйлдвэрлэл, түүний үр ашгийг нэмэгдүүлэх, олон улсын өрсөлдөх чадварыг өсгөх, Монгол улсын эдийн засагт оруулах өгөөжийг дээшлүүлэхэд чиглэж байна.

“Эс Жи групп” ХХК нь 1802.56 га талбай бүхий ашигт малтмал ашиглах MV-021083 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордыг эзэмшиж байгаа бөгөөд уг тусгай зөвшөөрөл нь 2048 он хүртэл хүчинтэй.

“Эс Жи групп” ХХК нь Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордод 2017 онд гүйцэтгэсэн хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайланг ЭБМЗ-ийн 2018 оны 04-р сарын 05-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж ХХ-03-09 тоот дүгнэлтэд үндэслэж гаргасан Ашигт малтмал, газрын тосны газрын даргын 2018 оны 05-р сарын 11-ний өдрийн н/25 тоот тушаалаар ордын нөөцийг бодитой болон боломжтой В+С зэргээр 10.82 г/тн дундаж агуулгатай, 94.73 мян.тн хүдэр, 1024.74 кг металлын нөөц Улсын нөөцийн нэгдсэн санд бүртгүүлсэн байна.

2024-2025 онд Цагаан овоот уулын алтны үндсэн ордын Баруун хэсэгт нэмэлт хайгуулын ажил гүйцэтгэн, баганат өрөмдлөг 5184.6 тууш м, суваг малталт 698 м 3 , керний сорьц 398 ш, ховилон сорьц 126 ш авснаас лабораторийн шинжилгээнд 145 сорьц хамруулж, шинжилгээний дүнгээр ордын нөөцийг бодитой ба боломжтой (В+С) зэрэглэлээр 1268.6 кг-аар тогтоон Улсын нөөцийн нэгдсэн санд бүртгүүлсэн байна.

3. Төсөл хэрэгжилтийн явц

4. Ашиглаж байгаа техник технологи

Нэвтрэлтийн үеийн ухаж, ачих тээвэрлэх процесс

Далд уурхайн үндсэн тоног төхөөрөмжүүдийг сонгохдоо уурхайн хүчин чадал, ордыг нээх, бэлтгэх схем, ашиглалтын систем, ашигт малтмалын уул геологийн нөхцөлд тохируулан хөрөнгө оруулалтын хэмжээг аль болох бага, аюулгүй ажиллагааны дүрэм зааврыг бүрэн хангасан, бүтээл өндөртэй, ашиглалтын үеийн зардал бага байх нөхцөлүүдийг харгалзан үзэж сонгосон болно. Хэвтээ, налуу амууд болон квершлаг малталт нэвтрэлтийн ачих ажлыг ZWY 60/37L маркийн гинжит ачигчаар ачих бөгөөд хүдрийг мөргөцгөөс XD928 маркийн ачиж зөөвөрлөх машинаар UQ-8 маркийн зөөвөрлөх машинд ачин тээвэрлэнэ.

Хүснэгт 8. ZWY-60/37L маркийн гинжит ачигчийн техникийн үзүүлэлт

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Тоо, хэмжээ	
1	Ачигчийн марк	-	ZWY-60/37L	

2	Ачаалах хүчин чадал	м³/цаг	60
3	Малгах өргөн	мм	3600
4	Малгах өндөр	мм	3000
5	Ачаалах өндөр	мм	2580
6	Буулга зай	мм	1600
7	Буулгах өндөр	мм	1350
8	Өгсөх чадвар	град	30
9	Явах хурд	км/ц	1.1
10	Цахилгаан хөдөлгүүрийн чадал	кВт	37
11	Овор хэмжээ	мм	6750×1600×1775
12	Жин	кг	7800

Хүснэгт 9. XD928 маркийн ачигчийн техникийн үзүүлэлт

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Тоо, хэмжээ
1	Ачигчийн марк	-	XD928
2	Утгуурын багтаамж	м³	0.8
3	Даац	тн	2
4	Буулгах байрлал дахь хамгийн их өндөр	мм	3690±100
5	Ачаалах өндөр	мм	2580
6	Хамгийн бага эргэлтийн радиус	мм	1250
7	Ачих зай	мм	14000
8	Бүрэн ачаалалтай үед өгсөх чадвар	град	30
9	Шанага өргөх хугацаа	сек	≤5
10	Шанага буулгах хугацаа	сек	≤4
11	Хөдөлгүүрийн загвар	-	LR4A3Z-22 CUMMINS 4BTA3.9- C80
12	Овор хэмжээ	мм	5500×1800×1900
13	Жин	кг	7200
14	Дугуйн тоо	ш	4
15	Дугуйн хэмжээ	-	15/70-18

Далд уурхайн тээврийн тоног төхөөрөмж: Уурхайн хүдэр болон хоосон чулуулаг тээвэрлэх тоног төхөөрөмжийг малталт нэвтрэлт, хүдэр олборлолтын хүчин чадалтай уялдуулахаас гадна ачигч машин XD928 маркийн ачигчийн хослолыг харгалзан UQ-8 маркийн автосамосвал сонголоо.

Хүснэгт 10. UQ-8 маркийн автосамосвалын техникийн үзүүлэлт

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Тоо, хэмжээ
---	-------------	-------------	-------------

1	Автосамосвалын марк	-	UQ-8
2	Тэвшний багтаамж	м ³	4
3	Даац	кг	8000
4	Хамгийн их зүтгэх хүч	kN	≥49
5	Буулгах байрлал дахь хамгийн их өндөр	мм	3690±100
6	Ачаалах өндөр	мм	1750±100
7	Хамгийн бага эргэлтийн радиус	мм	1250
8	Ачих зай	мм	14000
9	Бүрэн ачаалалтай үед өгсөх чадвар	град	12
10	Тэвш өргөх хугацаа	сек	≤35
11	Тэвш буулгах хугацаа	сек	≤25
12	Хөдөлгүүрийн загвар/хүч	кВт	YC4A160-T300/118
13	Овор хэмжээ	мм	4400×1700×1700
14	Жин	кг	5000±150
15	Дугуйн тоо	ш	6

Далд уурхайн тээвэр нь малталт нэвтрэлтийн мөргөцөг, ашиглалтын блокоос хоосон чулуулаг ба хүдрийг “блок (мөргөцөг) - тээврийн штрэк – квершлаг - гол амны хашаа – гол ам” гэсэн маршрутаар зөөвөрлөх, тээвэрлэх үүрэгтэй.

4.3.2 Алтны үндсэн ордын хүдэр баяжуулах технологийн сонголт

“Цагаан-Овоот уул”-ийн алтны үндсэн ордын хүдрийн баяжигдах шинж чанарыг тодорхойлох зорилгоор 2018 онд “Геологийн судалгаа шинжилгээний төв” ТӨҮГ-т технологийн туршилтыг хийсэн. Туршилтаар гравитаци, флотаци, уусгалт, гравитаци – уусгалт хосолсон аргуудаар баяжуулах туршилт хийгдсэнээс гравитаци – уусгалт хосолсон аргаар баяжуулах нь хамгийн оновчтой бөгөөд үр дүн сайтай байна. Тусгай зөвшөөрлийн талбай дээр 2020 онд гравитаци-уусгалт хосолсон технологиор баяжуулах үйлдвэрийг барьж ашиглалтад оруулсан бөгөөд тодотгол төсөлд баяжуулах технологи болон үйлдвэрийн хүчин чадалд өөрчлөлт ороогүй байна.

Уурхайгаас олборлосон хүдрийг баяжуулах үйлдвэрт буталж нунтаглан, том ширхэглэлтэй алт агуулсан хэсгийг төвөөс зугтах хүчний кнельсон сепараторт оруулан баяжуулж баяжмалыг сэгсрэх ширээгээр гүйцээн баяжуулж шлихийн алт агуулсан баяжмалыг гарган авч алт цэвэршүүлэлт, хайлуулалтын хэсэгт цэвэршүүлнэ. Гравитацийн аргаар баяжуулах боломжгүй жижиг ширхэгтэй алтыг натрийн цианидын уусмалаар уусган баяжуулж алтан гулдмай үйлдвэрлэж байна.

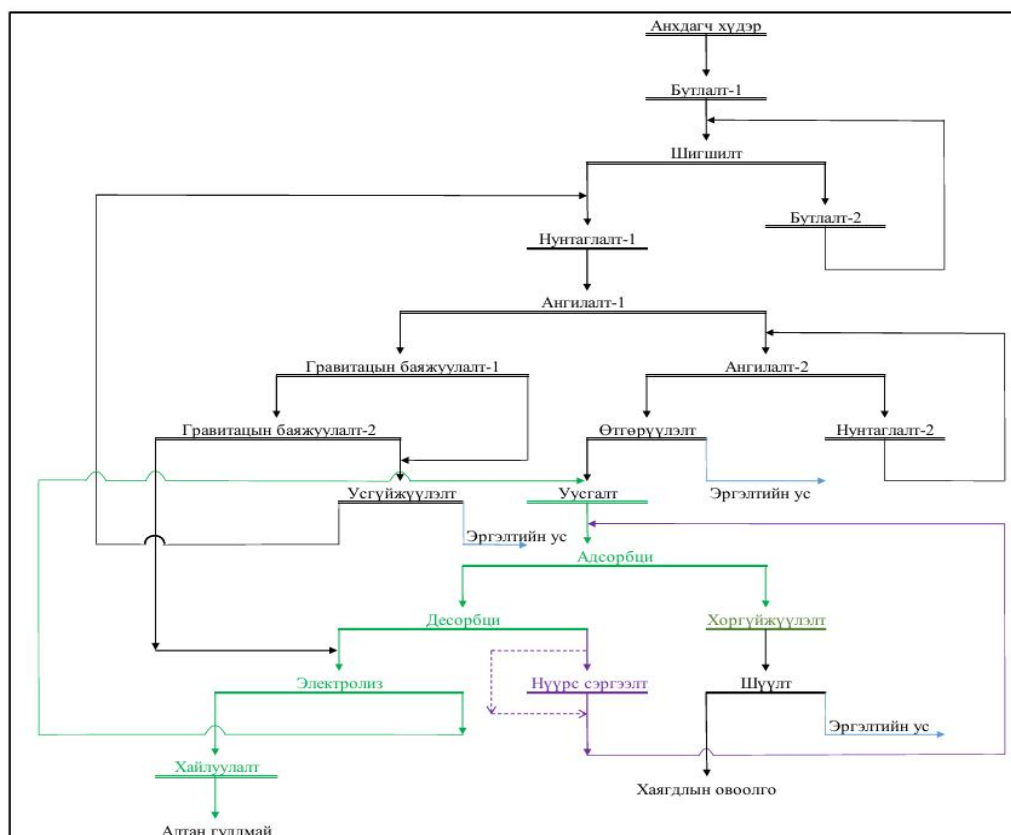
Хүснэгт 11. Баяжуулах үйлвэрийн ерөнхий үзүүлэлт

Баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадал	50.0 мян.тн/жил 277.8 тн/хон 12.9 тн/цаг
Баяжуулах үйлдвэрийн ажиллах хугацаа	180 хоног/жил

Анхдагч хүдрийн ширхэглэл	0-350.0 мм
Хүдэр бэлтгэх технологи	2 шатны бутлалт, 2 шатны нунтаглалт
Нунтаглах хүдрийн ширхэглэл	-0.074мм 85%
Хүдэр боловсруулах технологи	Гравитаци, Уусгалт СИР, Адсорбци, Десорбци (AARL), Электролиз
Хүдрийн агуулга	1.95 гр/тн
Металл авалт	93.5 %
Хаягдлын гаргалт	Хуурай

Баяжуулах үйлдвэрийн бүтэц

Баяжуулах үйлдвэр нь түүхий эд буулган жигдрүүлэх талбай, хүдэр бэлтгэх хэсэг нунтаглан ангилах хэсэг, гравитацаар баяжуулах хэсэг, уусгалт шингээлтийн хэсэг, десорбци-электролизийн хэсэг, хайлуулалтын хэсэг, урвалж бэлтгэх хэсэг, хаягдал усгүйжүүлэх хоргүйжүүлэх хэсэг, хаягдлын овоолго, засвар үйлчилгээний хэсэг, эргэлтийн усны сан, цэвэр усны худаг, ус дамжуулах насос, хяналтын лаборатори зэргээс

Зураг 2. Баяжуулах үйлдвэрийн технологи

бүрдэнэ

5. Төсөл хэрэгжиж буй нутгийн байгаль орчин

Төсөл хэрэгжих талбайн физик газарзүй

Төслийн талбай нь Алтайн уулархаг их муж, Монгол Алтайн муж, Монгол Алтайн баруун тойрогт хамаарна.

Алтайн уулархаг их муж нь хойд талаараа Баруун Сибирийн тал, зүүн хойд талаараа Дундад Сибирийн тэгш өндөрлөг, зүүн урд талаараа улсын хилээр зааглагдах бөгөөд өмнөд төгсгөл нь Монгол Алтайн нуруу болно. Монгол улсын хувьд Алтайн уулархаг их муж нь (167,960.4км² буюу 10.7 хувь) Монгол Алтай, Зүүн соён, Тагнын нурууны өндөр уул, хотгорын гэсэн мужийн түвшинд ялгардаг. Тухайлбал, Монгол Алтайн нуруу, Хөвсгөлийн баруун хэсэг, Тагнын нурууны өвөр бэл Увс нуурын хотгор хамрагдана.

Монгол Алтайн муж нь баруун хагаст улсын хилийн дагуу баруун хойноос зүүн урагш чиглэн 800 гаруй км урт сунаж тогтсон уулсын системийг хамаарах ба Говь-Алтайн нуруу болон үргэжилж баруун талдаа Их нуруудын хотгор, өмнө талдаа Баруун хуурайн хотгортой тус тус хиллэнэ. Мужийн нутаг нь Баян-Өлгий аймаг бүтэн, Ховд аймгийн ихэнх, Увс, Говь-Алтай аймгийн баруун хэсгийг хамарч, гол нуруу нь баруун хагаст д.т.д дунджаар 3200-3500м өргөгдөх ба Хүйтэн уул (4374м), Таван богд (4082м), Цаст уул (4193м), Мөнххайрхан (4204м) зэрэг 4000м-ээс дээш өргөгдсөн өндөр уулс олон. Гол нуруу богино, нэлээд өндөр салбаруудтай. Бусад зэрэгцээ нурууд дотогшоо буюу зүүн хойшоо улам намсана. Салбар уулсын орой, хяр хавтгай, хажуу нь нэлээд эгц буюу эртний тэгшрэлийн гадарга геологийн хожуу үед өргөгдсөн байдалтай¹.

Уур амьсгал

Дэлхийн бөмбөрцгийн хойд хагасын сэрүүн өргөрөгт, том эх газрын төв хэсэгт далайгаас алслагдан оршдог тул жилийн дөрвөн улирлын ялгаа тод илэрдэг, температурын хоногийн болон жилийн хэлбэлзэл их, тунадас бага, салхи ихтэй зэрэг нь манай орны уур амьсгалын онцлог шинж юм

Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэр нь уур амьсгалын мужлалаар хуурай сэрүүвтэр зунтай мужийн хахир өвөлтэй мужид багтана. Уур амьсгалын нөхцөлийн хувьд хуурайшил 4.1-5.5, дулаан хангамж буюу +10°C-аас дээших агаарын хоногийн дундаж температурын нийлбэр 2500-3000, өвлийн шинж буюу агаарын нэмэх хасах температурын нийлбэрийн зөрөөгөөр –1000.....-500 юм².

Эх газрын эрс тэс, хуурай нөхцөлд хүрээлэн буй орчны гол жолоодогч хүчин зүйл нь хур тунадас болдог³. Чийг дулааны коэффициент хуурай байна. Агаарын дундаж температураар 1-р сард хамгийн хүйтэн ба -17.3°C хүртэл хүйтэрдэг, 7-р сард хамгийн дулаан ба 18.3°C хүртэл халдаг байна. Хур тунадасны нийлбэрээр жилийн дунджаар 108.5 мм. Жилийн дундаж агаарын температур нь 1.6 °C байгаа нь Монгол орны дунджаас⁴ 1.0°C аар дулаан ажээ

Агаарын чанар

¹ Монгол орны физик газарзүй

² Үндэсний атлас 2022он

³ Climate-diagram maps, Berlin 1975

⁴ Монгол орны байгаль орчны төлөв байдал 2022-2023

Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордын баруун хэсгийг ашиглах далд уурхайн төслийн талбайд 6 цэгт хийгдсэн хээрийн судалгааны хэмжилт хийхэд хүчилтөрөгч (O₂) ийн хэмжээ хэвийн, Хүхэрт устөрөгч (H₂S) болон Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл (CO) илрээгүй. Мөн PM_{2.5}, PM_{10.0} тоосонцрын хэмжээ Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 4585:2025 стандартын Агаар дахь түгээмэл тархацтай бохирдуулах бодисын хүлцэх агууламжийн шаардлага хангаж байгаа бөгөөд дуу чимээний хувьд стандартаас давсан үзүүлэлтгүй.

Геологийн тогтоц ба геоморфологи

Төслийн талбай нь Дунд кембрий-доод ордовикийн Цэнгэл формац (E 2-O 1zn), Дөрөвдөгчийн хурдасууд тархан давхаргазүйн дарааллыг бүрдүүлнэ.

Цагаан овоот уул орд нь Цэнгэл формацийн алевролитийн мэмбэрийн ногоон занар дахь кварцын дэл судал, судлын дагуу босоо чиглэлтэйгээр 70-90о-ийн уналтайгаар байрлана. Цагаан овоот уул орд нь томоохон хэмжээний салбар уулстай эгц өндөр уулс дунд илрүүлэгдсэн. Орд орчмын уулс далайн төвшнөөс дээш 2300-2400 м-ийн хэлбэлзэлтэй бөгөөд уулс хооронд гол ус байхгүй. Цагаан овоот уул ордын хойгуур Ховд гол урсан өнгөрөх бөгөөд ордын өндөрлөгөөс доош 500-600 м-ийн доор урсана.

Цагаан овоот уулын алтны үндсэн орд нь Монгол оны террейний ангиллаар Алтай террейний арлан нумын арын структурт байрлана (Г.Бадарч, 2002). Монгол орны 1:1'000'000 масштабтай тектоникийн зурагт ялгасан (О.Төмөртоогоо, 2002) Монгол Алтайн ороген бүслүүрийн Алтайн турбидитэт, Өлгийн далайн царцдаст терренүүдийн зангилаа хэсэгт оршино. Орд нь Толбо нуурын гүний хагарлын бүсд оршдог бөгөөд уг хагарал талбайн төв хэсгээр баруун хойш 320о-ийн чиглэлтэй дайран өнгөрдөг. Толбо нуурын гүний хагарлын баруун урд талбай нь Алтайн турбидитэд террейн, хагарлын зүүн хойд хэсгийн талбай нь Өлгийн далайн царцдаст террейнүүдэд хамаарна.

Судалгааны талбай нь ерөнхийдөө Төв Азийн эх газрын өргөгдлийн Монгол Алтайн нурууны төв хэсэгт Е.В.Девяткин, Ш.Цэгмид нарын хийсэн геоморфологийн мужлалаар Монгол Алтайн уулт тогтолцоонд хамаарагдана. Судалгааны талбай орчмын хамгийн өндөр цэг болох 3442.2 м өндөрлөгтэй Баян уулаас гадна Хар уул (2907.1 м) зэрэг 2400-3400 м өндөртэй уулсууд байдаг. Эдгээр уулсын орой нь мөстлөгийн улмаас тэгширсэн мөлгөрдүү байхад, дунд өндөрлөг уулсын хяр, орой нь зарим нь хурц шовх дэл хадархаг, уулсын хажуу нь эгц налуутай, баруунаас зүүн тийшлэх тусам өндөр нь аажим намсах ерөнхий зүй тогтол ажиглагдах ба, хөндий гуу жалгуудаар ихээхэн хэрчигдсэн байдаг⁵.

Гадаргын болон газрын доорх ус

⁵ Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын нутагт орших Цагаан-Овоот уулын алтны үндсэн ордын баруун хэсгийг ашиглах далд уурхайн техник, эдийн засгийн үндэслэл 2025

Шинжилгээний дүнгээр 2019 химийн бүрэлдэхүүнээрээ гидрокарбонатын ангийн, кальцийн бүлгийн 2-р төрлийн чанарын хувьд нэн цэнгэг, маш зөөлөн ус байна. Шижилсэн үзүүлэлт нь “Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар аюулгүй байдлын үнэлгэн MNS 0900:2018”, “Усан орчны чанар. Ерөнхий шаардлага MNS 4586:2024” стандартын шаардлагуудыг хангаж байна.

Цагаан-Овоот уулын үндсэн ордын баруун хэсгийг ашиглах далд уурхайн ойр байрлах гадаргын болон худгийн уснаас дээж авч шинжлүүлсэн. TSO-01US дугаартай дээж нь “Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар аюулгүй байдлын үнэлгэн MNS 0900:2018” стандартын шаардлагыг хангасан, TSO-02US дугаартай ус нь “Усан орчны чанар. Ерөнхий шаардлага MNS 4586:2024” стандарттай харьцуулахад 2-р зэргийн ус байна. Уст цэгүүдийн дээжийн хүнд металлын шинжилгээг “Алс” ХХК-ийн итгэмжлэгдсэн лабораторид тодорхойлуулсан ба “Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS0900:2018”, “Усан орчны чанар. Ерөнхий шаардлага MNS 4586:2024”, “Усны чанар. Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх хэмжээ MNS 6148:2010” стандартуудтай харьцуулахад зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс давсан үзүүлэлт илрээгүй.

Хөрсөн бүрхэвч

Төслийн талбай нь Монгол орны хөрс газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн Монгол Алтайн муж, Монгол Алтайн тойрогт хамаарах бөгөөд хөрсний тархалтаар уулын хөрс, голын татмын хөрс талбайн хэмжээнд зонхилон тархсан. Хээрийн хэмжилт хийсэн цэгүүдэд Цайвар бор, Цайвар шаргал, Цайвар саарал хөрсний дэд хэв шинжүүдэд багтах элсэнцэр, нарийн элс төрлийн хөрсний тархалттай.

Шинжилгээний дүнгээр 2019 онд хөрс нь шүлтлэг урвалын орчинтой, зүсэлт 1,2 бага зэрэг карбонаттай, ялзмагийн агууламжаар маш бага, цахилгаан дамжуулах чанар бага буюу давсжилтгүй, хөдөлгөөнт фосфор болон калийн хангамжаар маш бага, механик бүрэлдэхүүн элс. Хөрсний үржил шимийн ерөнхий түвшин маш бага байна.

Хөрсний А үе давхаргад хөрсний урвалын орчин 8.03-8.59 дунд шүлтлэг-хүчтэй шүлтлэг, 0-2.67% сул карбонатжсан-дунд зэрэг карбонатжсан, 0.478-4.009% маш бага-дунд зэрэг ялзмагтай, 0.116-4.1dS/m сул давсархаг-хэт их давсархаг. Хөрсний В үе давхаргад хөрсний урвалын орчин 8.38-8.71 дунд шүлтлэг-хүчтэй шүлтлэг, 0-3.03% сул карбонатжсан-дунд зэрэг карбонатжсан,, 0.27-2.205% маш бага-дунд зэрэг ялзмагтай, 0.39-9.18dS/m дунд давсархаг-хэт их давсархаг.Хөрсний хөдөлгөөнт элементүүд (К, Р): Хөдөлгөөнт фосфорын агууламж 1.5 мг/100гр-аас бага бол хангамжийн зэргийн хувьд бага, 1.5мг/мг-3 бол дунд зэрэг хангамжтай гэж үздэг бөгөөд талбайн хөрсний хөдөлгөөнт фосфорын агууламж 0.39-9.79мг/100 гр байгаа нь хангамжийн зэргийн хувьд бага-дунд зэрэг ангилалд хамаарахаар байна. Харин Хөдөлгөөнт калийн агууламж талбайн хөрсний нийт үе давхаргад 19.1-76мг/100гр буюу хангамжийн зэргийн хувьд бага ангилалд

хамаарахаар байна. Хөрсний үржил шимийн ерөнхий түвшин бага зэргээс дунд зэрэг байна.

Ургамлан нөмрөг

Төслийн талбай орчим өвлийн улиралд ургамал бүлгэмдэл хагдарсан ба хаврын улиралд 10 овгийн, 18 төрөлд багтах, 23 зүйлийн ургамал тэмдэглэгдсэн байна⁶. Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын хүрээнд 20 овгийн, 39 төрөлд хамаарагдах 48 зүйл ургамал бүртгэгдсэн бөгөөд бид судалгаанд iNaturalist (2026) олон нийтийн оролцоонд суурилсан биологийн олон янз байдлын мэдээллийн сангаас авч ашигласан. Төслийн нөлөөлөлд өртөх боломжтой бүс нутагт 3 зүйлийн завсрын унаган, 1 зүйл ховор, 0 зүйл үлдвэр, мөн Монгол Улсын Улаан номд бүртгэлтэй 2 зүйл, Дэлхийн байгаль хамгаалах холбооны (IUCN) EN-2, Устаж болзошгүй- 0 зүйл, VU – Эмзэг- 0 зүйл, NT – Ховордож болзошгүй -0 зүйл бүртгэгдсэн байна.

Амьтны аймаг

Бидний судалгаа цаг хугацааны хувьд өвлийн ид хүйтэн үед таарсан бөгөөд зарим зүйлийн мэрэгч, нүүдлийн шувууд, улирлын давтамжтай нүүдэллэдэг болон ичсэн хөхтөн амьтдыг тодорхойлох боломжгүй учир төслийн талбай орчимд хийгдсэн судалгаануудыг ашиглан төслийн талбай орчимд тархаж болзошгүй. Бүс нутгийн хэмжээнд үнэлснээр “устаж болзошгүй -EN” 2 зүйл буюу Цоохор ирвэс, Аргаль “ховордож болзошгүй-NT”-6 зүйл буюу Усч зэрэлзгэнэ, Үнэг, Саарал чоно, Мануул, Шилүүс, Зэрлэг гахай, “эмзэг”-VU 1 зүйл буюу ойн булга тус тус байна

6. Нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдал

Эдийн засаг

Орон нутгийн төсвийн нийт орлого 2026 оны 01 дүгээр сарын байдлаар 1 956.7 сая төгрөгт хүрч, төлөвлөгөөг 72.1 (3.8%) сая төгрөгөөр давуулан биелүүлсэн байна. Төсвийн нийт орлогын төлөвлөгөө 3.8 хувиар давуулан биелэгдэхэд хувь хүний орлогын албан татварын орлого 110.8 (9.6%) сая төгрөг, хөрөнгийн албан татварын орлого 53.4 (53.3%) сая төгрөг, бусад татвар, төлбөр, хураамжийн орлого 2.0 (6.1%) сая төгрөгөөр төлөвлөгөөг илүү биелүүлсэн нь нөлөөлсөн байна. Харин 2026 оны 01 дүгээр сард төсвийн нийт орлого өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 428.0 (17.9%) сая төгрөгөөр буурахад төвлөрсөн төсвийн орлого 79.3 (21.4%) сая төгрөг, хувь хүний орлогын албан татвар 286.0 (18.4%) сая төгрөг, бусад татвар, төлбөр, хураамж 6.5 (16.1%) сая төгрөг, ААНОАТ-ын хуваарилал 6.9 (9.4%) сая төгрөг, нийтлэг татварын бус орлого 108.8 (49.1%) сая төгрөгөөр тус тус буурсан нь голлон нөлөөлжээ.

Хүн ам

⁶ Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын нутагт орших Эс Жи Групп ХХК-ийн MV-021083 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан-Овоот уул нэртэй ордын төслийн талбайн байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээний тайлан, 2019он

2025 оны байдлаар Баруун бүсэд 79,216 малчин байгаа бөгөөд үүнээс Баян-Өлгий аймагт 16,032, Цэнгэл суманд 2,691, харин 7-р баг Долоон гатлагад 205 малчин байна. Баян-Өлгий аймаг нь Баруун бүсийн малчдын 20.2 хувийг, Цэнгэл сум нь аймгийн малчдын 16.8 хувийг, 7-р баг нь сумын малчдын 7.6 хувийг тус тус эзэлж байна.

Дундаж наслалт

1992–2024 оны хооронд дундаж наслалт өсөх хандлагатай байна. 1990-ээд оны эхээр дундаж наслалт ойролцоогоор 65 нас байсан бол 2000 он хүртэл бага зэрэг хэлбэлзсэн байна. Харин 2005 оноос хойш тогтвортой өсөж, 2015 оноос 73 нас давсан үзүүлэлтэд хүрчээ. Сүүлийн жилүүдэд өсөлт үргэлжилсээр 2024 онд дунджаар 76 нас болж хамгийн өндөр түвшинд хүрсэн байна. Иймээс сүүлийн 30 гаруй жилийн хугацаанд дундаж наслалт нийтдээ 10 гаруй насаар нэмэгдсэн бөгөөд энэ нь хүн амын эрүүл мэнд, амьдралын нөхцөл сайжирсныг харуулж байна.

Төрөл, нас баралт, ердийн цэвэр өсөлт

2026 оны 01 дүгээр сарын байдлаар 1 000 хүнд ногдох төрөлт 1.7 болж, өмнөх оны мөн үеэс 0.1 нэгжээр буурсан, 1 000 хүнд ногдох нас баралт 0.3 болж, өмнөх оны мөн үеийн түвшинд байна. Хүн амын ердийн цэвэр өсөлтийн коэффициент (ХАЕЦӨК) 1.4 болсон нь 1 000 хүн тутамдаа 1 хүнээр нэмэгдэж байна.

Эрүүл мэндийн өнөөгийн түвшин

Аймгийн хэмжээнд 2026 оны 01 дүгээр сарын байдлаар 185 эх амаржиж, 187 хүүхэд төрүүлсэн нь өмнөх оны мөн үеэс амаржсан эх 18 хүн (8.9%)-ээр, төрсөн хүүхэд 20 (9.7%)-ээр тус тус буурсан байна. 0-1 насны хүүхдийн 3 эндэгдэл бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 1 хүүхдээр, 1-5 насны хүүхдийн эндэгдэл бүртгэгдээгүй байна. Амбулаториор давхардсан тоогоор 44.8 мянган хүнд үзлэг хийгдэж, 2.2 мянган хүн хэвтэн эмчлүүлэв. Халдварт өвчнөөр өвчлөгчид 30 болж, өмнөх оны мөн үеэс 5 хүн (20.0%)-ээр өссөн байна. Халдварт өвчнөөр өвчлөгчдийн дунд салхин цэцэг өвчнөөр өвчилсөн хүмүүс 93.3 хувь эзэлж байна.

Хөдөлмөр эрхлэлт

2026 оны 01 дүгээр сарын байдлаар аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газарт бүртгэлтэй ажилгүй иргэний тоо 530 байгаа нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 965(64.5%) хүнээр буурсан байна. Ажлын байрны захиалга 23 ирснээс, 1 иргэн зуучлагдан ажилд орсон байна.

Мал аж ахуй

2025 оны байдлаар малын тоо Баруун бүс 13777.2 мян.тол, Баян-Өлгий 1919 мян.тол, Цэнгэл сум 258.9 мян.тол, 7-р баг 15.3 мян.тол малтай байна. 1970-2025 оны хооронд Баруун бүсийн малын тоо толгой 52.6%, Баян-Өлгий аймаг 56%, Цэнгэл сум 53%, харин 2012-2025 оны хооронд Цэнгэл сумын 7-р багын малын тоо толгой 14.3% өссөн байна.

7.1 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Ажлын тоо хэмжээ, давтамж	2026он	Нийт дүн	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1. Агаарын чанар							
1	Далд уурхайн өрөмдлөг, тэсэлгээ, олборлолт, овоолго	Агааржуулалтын системийг зааврын дагуу ажиллуулах	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль – 27.1
2		Дизель техникт тогтмол засвар үйлчилгээ хийх ба хуваарь гаргах	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Тээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын үзлэг, оношлогоо явуулах журам – 2.1, 2.2, 3.7, 4.3
3		Дизель техникт бага хүхэртэй түлш хэрэглэх	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Агаарын тухай хууль 3.1.10, 21.5
4		Тэсэлгээний дараа буцаж орох хугацааг хийн хэмжилтэд үндэслэн тогтоох	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Хий хэмжигч багажны зардлыг орчны хяналт-шинжилгээний зардалд тусгав.	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль – 27.1, 28.1.6, 28.1.8, 28.1.14
5		Тээврийн хэрэгслийн замыг засаж сайжруулах, сайжруулсан шороон зам тавих	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 28-р дугаар зүйл

6		Далд уурхайд ажиллаж буй хүмүүст тоосжилтоос хамгаалах маск олгох	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 15.1, 15.2, 15.3, 15.4
7		Ачиж буулгах цэгүүдэд тоос дарах, чийглэх	Далд уурхайн хэсэг	Дулааны улиралд 5 сарын хугацаанд нийт 45 удаа усалгаа хийгдэнэ	5,000.0	5,000.0	Ашигт малтмалыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 483, 502-р заалт
8		Ачиж буулгах цэгүүдэд тоос дарах, чийглэх манан үүсгэгч байршуулах	Далд уурхайн хэсэг	1 удаа худалдан авч 5 жилийн хугацаанд ашиглана	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Ашигт малтмалыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 185-р заалт
9	Хүдэр хүлээн авах талбай, тэжээгүүр, бутлах хэсэг	Хүдэр хүлээн авах хэсэгт мананцаруулах систем суурилуулах	Хүдэр хүлээн авах талбай	1 удаа худалдан авч 5 жилийн хугацаанд ашиглана	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
10		Тээврийн хурдад хязгаар тогтоож, 20км/цаг-аас илүүгүй хурдтай зорчих	Далд уурхайгаас хүдэр хүлээн авах талбай хүртэл	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Замын хөдөлгөөний дүрэм
11		Далд уурхайгаас ирсэн хүдрийг бутлах үед тоосжилт үүсэх тул баяжуулах	Бутлуурын хэсэг	Сар бүр солино	5,000.0	5,000.0	Ашигт малтмалыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн

		үйлдвэр, тээрмийн тэжээгүүр дээр вентилятор ажиллуулах, хэвийн үйл ажиллагааг хангаж, тоосны хүүдийг тогтмол солих					аюулгүй ажиллагааны дүрэм 134-138-р заалт
12		Үйл ажиллагааны түвшинд бутлуур, конвейер, шигшүүр, хүдэр нөөцлөх бункерт үзлэгийг тогтмол хийх	Бутлуурын хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 78,84-р заалт
13	Гравитацийн баяжуулалт	Тунаах машин, сэгсэрдэг ширээнд техникийн үзлэг тогтмол хийж эвдрэл гэмтэл үүдэн халих, асгарахаас урьдчилан сэргийлэх	Гравитаци йн баяжуулалт ийн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 78,84-р заалт
14	Нүүрсэнд шингээх хэсэг /адсорбцийн хэсэг/	Асгаралт, алдагдал цэвэрлэх багц	Нүүрсэнд шингээх хэсэг /адсорбцийн хэсэг/	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	1600	1600	Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 2.1.8-р заалт
15		Шугам, насос, холболтын битүүмжийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж ажиллах	Нүүрсэнд шингээх хэсэг /адсорбцийн хэсэг/	Өдөр тутам	5,000.0	5,000.0	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй

							ажиллагааны дүрэм 335-р заалт
16		pH орчин зэргийг тогтмол хянах	Нүүрсэнд шингээх хэсэг /адсорбций н хэсэг/	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	300	300	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 269-р заалт
17		HCN мэдрэгч	Нүүрсэнд шингээх хэсэг /адсорбций н хэсэг/	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	4,000	4,000	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 256-р заалт
18	Натрийн циан найруулах хэсэг	Агааржуулалт, битүүмжлэл, асгаралт алдагдалд тогтмол хяналт тавьж, зөрчил илэрсэн үед шуурхай арга хэмжээ авах дотоод журам, сургалт, ослын бэлэн байдлыг тогтмол хангана.	Натрийн циан найруулах хэсэг	Өдөр тутам	5,000	5,000	Химийн хорт болон аюултөй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 2.1.5-р заалт
19		HCN мэдрэгч	Натрийн циан найруулах хэсэг	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	4,000	4,000	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм

							256-р заалт
20		Асгаралт, алдагдал цэвэрлэх багц	Натрийн циан найруулах хэсэг	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	1600	1600	Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 2.1.8
21	Нүүрснээс ялгах хэсэг /Дисорбци/	Дамжуулах хоолой, насос, холболтын битүүмжлэл, бүрэн бүтэн байдлыг шалгах, алдагдлыг шуурхай илрүүлж арилгах	Нүүрснээс ялгах хэсэг /Дисорбци, электролиз, хайлуулах/	Өдөр тутам	5,000	5,000	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 335-р заалт
22		HCN үүсэх эрсдэлтэй цэгүүдэд мэдрэгч, дохиоллын систем байршуулах	Нүүрснээс ялгах хэсэг /Дисорбци, электролиз, хайлуулах	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	4,000	4,000	Ашигт малмталыг баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм 256-р заалт
23		Асгаралт, алдагдал цэвэрлэх багц	Нүүрснээс ялгах хэсэг /Дисорбци, электролиз, хайлуулах	1 удаа худалдан авч өдөр тутам ашиглах	1600	1600	Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 2.1.8
24	Химийн бодис хадгалах агуулах	Бүх химийн бодист шошго, хаягжуулалт хийх	Химийн бодис хадгалах агуулах	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 10.3-р заалт

25		Асгаралтын үеийн аюулгүй ажиллагааны журам хэрэгжүүлж ажиллах	Химийн бодис хадгалах агуулах	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 8.2-р заалт
26		Агуулахад зөвхөн сургалтад хамрагдсан болон агуулах хариуцсан ИТА-нууд харьцаж ажиллах	Химийн бодис хадгалах агуулах	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 17.3-р заалт
27		Дээжлэлтийг зааврын дагуу гүйцэтгэх	Химийн бодис хадгалах агуулах	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 18.2.1-р заалт
28	Тээврийн хэрэгсэл, зам	Урьдчилан сэргийлэх засвар, техникийн үзлэг, хөдөлгүүрийн тохируулга	Авто бааз	Жил бүр	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль 22.6-р заалт
29		Шороон замын тоосжилтыг бууруулах, тоосжилт дарах бодис ашиглах	Уурхайн сайжруулсан зам талбайн хүрээнд	Жилд 2 удаа	2,800	2,800	Агаарын тухай хууль 20.1-р заалт
30	Уурын зуух	Яндангийн хий болон орчны агаарт ялгарч буй хий зэрэгт усан шүүлтүүрийн хэвийн үйл ажиллагааг хангаж ажиллах, засвар үйлчилгээг тогтмол хийх	Уурын зуух	Жил бүр 1 удаа	1,000	1,000	Агаарын тухай хууль 20.2-р заалт
2. Газрын хэвлий							
31	Далд уурхайн нэвтрэлт,	Уурхайн процессийг явуулахдаа ТЭЗҮ, УАТ-г баримтлаж	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Ашигт малтмалын тухай хууль 35.3.2-р заалт

	өрөмдлөг, тэсэлгээ,	ажиллана					
32	Хүдэр олборлолт, овоолго,	Олборлолтын дараалал, нээлттэй орон зайн хэмжээг хянах	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Газрын хэвлийн тухай хууль 31.1-р заалт
33		Нуралтаас хамгаалах бэхэлгээг хийхдээ стандартыг баримтлаж ажиллах	Далд уурхайн хэсэг	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 18.2.1
34	Хүдэр тээвэрлэх зам	Хүдэр болон агуулагч чулуулаг тээвэрлэх сайжруулсан шороон зам тавих ажлын хүрээнд өндөр уултай хэсгүүдэд сэтгэлгээ хийнэ. Тус ажлыг гүйцэтгэхдээ ТЭЗҮ, зураг төслийн дагуу гүйцэтгэх	Далд уурхайгаас баяжуулах үйлдвэр хүрэх хэсэг	Төслийн бүтээн байгуулалтын хүрээнд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Авто замын тухай хууль 20.5-р заалт
35	Баяжуулах үйлдвэр	Баяжуулах үйлдвэрт химийн бодис ашиглалт, баяжуулах, алт ялгах явцад асгаралт үүсэж, хөрс, усаар дамжин газрын хэвлий бохирдохоос сэргийлэх	Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 8.1-р заалт
36		БҮ-т ашиглагдах химийн бодисыг хүлээн авах, хадгалах, үйлдвэрийн бүсэд тээвэрлэх, ашиглах журам боловсруулж, хэрэгжүүлж ажиллах	Химийн бодис хадгалах агуулах, Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутам	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 8.2-р заалт

3. Хөрсөн бүрхэвч							
37	Далд уурхай	Далд уурхайн хэсэгт нэмэлтээр хийгдэх зам, талбайн шимт хөрс хуулж, хадгалах стандартын дагуу хадгалах	Далд уурхайн хэсэг	Ажил гүйцэтгэх эхний шатанд	4,000	4,000	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль 6.1.4-р заалт
38	Уурхайн бэлтгэл ажлын үед хөрсөн орчинд сөрөг нөлөөлөл үүсэх	Замын нэгдсэн маршрут гаргаж ажлын явцад ашиглах зам талбай бэлтгэх, тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах	Далд уурхайн хэсэг	Ажил гүйцэтгэх эхний шатанд	1000	1000	Авто замын тухай хууль 20.5-р заалт
39	Машин механизмын үйл ажиллагаа	Шатах тослох материал асгарч хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж агуулах засварын талбайн шалыг цементлэх, /Машин механизмын засвар үйлчилгээг зөвхөн зориулалтын засварын байр талбайд хийж гүйцэтгэх/	Автобааз	Тус ажлыг шинээр хийж гүйцэтгэх	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хууль 11.4.3-р заалт
40	Химийн бодис хөрсөн орчинд асгаралт, бохирдол үүсэх	Химийн бодис тээвэрлэлт, хадгалах, ашиглах үед аюулгүй ажиллагааны дүрэм зөрчигдөж асгаралт үүсэж хөрсөн орчныг	Химийн бодис хадгалах агуулах, Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутам	5,000	5,000	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 13.3-р заалт

		бохирдуулах магадлалтай. Иймд асгарсан үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөө зайлшгүй боловсруулж, хэрэгжүүлэн, шаардлагатай багаж, тоног төхөөрөмж, материал, хувийн хамгаалах хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангаж ажиллана					
41	Хаягдлын далан	Хаягдлын далангийн өргөтгөлийн ажлын талбайн шимт хөрс хуулж, хадгалах	Хаягдлын далан	Ажил гүйцэтгэх эхний шатанд	4000	4000	Газрын тухай хууль 50.1.1-р заалт
42		Хаягдлын далангийн геомембран доторлогоо, хийцийн тогтворжилтод хяналт тавьж ажиллах	Хаягдлын далан	Өдөр тутамд	3,000	3,000	Барилгын тухай хууль 11.1.3
43		Хаягдлын далангийн үер ус зайлуулах суваг шуудуу, хамгаалалтын бүрэн бүтэн байдлыг тогтмол хянаж, сэргээн засах ажлыг жил бүр зохион байгуулах	Хаягдлын далан	Жил бүр	3,000	3,000	Барилгын тухай хууль 46.1.9-заалт
4. Ургамлан нөмрөг							
44	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэрийн үйл	Биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглах боломжтой ургамлын нөөцийн судалгааг,	Төслийн хүрээнд	Төслийн боломжит хугацаанд	2000	2000	Байгалийн ургамлын тухай хууль 7-р зүйл

	ажиллагаа ургамлан нөмрөгт сөргөөр нөлөөлөх	ховор ургамлын тархалтын байршлыг нарийвчлан тогтоох мэргэжлийн судлаачаар гүйцэтгүүлэх					
45		Биологийн нөхөн сэргээлтэд зориулан цуглуулсан ургамлын үрийн санг хадгалах, мэдээллийн сан үүсгэн хамгаалах	Төслийн хүрээнд	Төслийн эхний шатанд	2000	2000	Байгалийн ургамлын тухай хууль 5-р зүйл
46		Төслийн талбай орчмын ургамалжлын судалгаагаар тогтоосон ургамлуудын үрийг цуглуулах	Төслийн хүрээнд	Төслийн дунд, дуусах хугацаанд	6000	6000	Байгалийн ургамлын тухай хууль 16-р зүйл
47		Нөөцийн судалгаагаар тогтоогдсон нөхөн сэргээлтэд ашиглагдах ургамлыг тарьж ургуулах туршилт судалгаа хийх, ховор болон хамгааллын статустай ургамлын талаар ажилчдад мэдээлэл олгох, төслийн үйл ажиллагаанд өртөх эрсдэлтэй гэж үзвэл шилжүүлэн суулгах, хашиж хамгаалах зэрэг хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	Төслийн хүрээнд	Төслийн дунд хугацаанд	2000	2000	Байгалийн ургамлын тухай хууль 2-дугаар зүйлийн 4дэх заалт

48	Уурхайн автомашины хөдөлгөөн, тээвэрлэлтээс ургамлан нөмрөг талхлагдах	Төслийн эдэлбэр газраас бусад талбайн ургамлыг хамгаалах зорилгоор ажилчдад мэдээлэл олгох болон машин техникийн хөдөлгөөнийг тогтсон маршрутын дагуу явуулах,	Хүдэр тээвэрлэлт	Ажил гүйцэтгэх эхний шатанд	Хөрсөн орчинг хамгаалах ажлын зардалд тусгагдсан	-	Газрын тухай хууль 50.1.1-р заалт
49	Химийн бодис ургамлан орчин химийн бодисоор бохирдох, устах	Ажлын талбайд болгоомжгүй байдлаар асгаралт үүсэн хөрс, бороо хурын усаар дамжин ургамлан орчинд бохирдол үүсгэж, устгах аюултай. Иймд асгаралтын үед авах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж ажиллана	Химийн бодис хадгалах агуулах, Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутамд	Хөрсөн орчинг хамгаалах ажлын зардалд тусгагдсан	-	-
50	Барилга байгууламж, зам, талбай барьж байгуулах	Барилга байгууламж, зам, талбай нэмж барьж байгуулснаас үүдэн ургамлын орчин устана. Шинээр байгуулагдах барилга байгууламжийн ажлыг зураг төслийн дагуу, ургамлын бүрхэвч бүхий талбай хамгийн бага эвдрэлд өртөхөөр тооцож төлөвлөлт хийж ажиллах шаардлагатай	Хаягдлын далангийн өргөтгөл, Ажилчдын амьдрах шинэ байр барих	Ажил гүйцэтгэх эхний шатанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Барилгын тухай хууль 11.1.3-р заалт

51	Ажилчдын хотхоны ногоон байгууламж	Орчны ногоон байгууламж, мод бутны арчилгаа усалгааг тогтмол хийж хашиж хамгаалах	Ажилчдын хотхон	Жил бүр	5,000	5,000	Ойн тухай хууль 31.2-р заалт
5. Гадаргын ба газрын доорх ус							
52	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэр, унд ахуйн хэрэглээний ус ашиглалт	Ус ашиглах гэрээ байгуулах, хэрэглээнээс хамаарч ус ашигласны төлбөр төлөх	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэр, унд ахуй	Жил бүр	-	-	Усны тухай хууль 28.11-р заалт
53		Усны эх үүсвэрийг тоолууржуулах	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэр, унд ахуй	Тоолуурын баталгаат хугацаанд	500	500	Усны тухай хууль 30.1.4-р заалт
54		Ундны усны эх үүсвэрийг тогтмол хянаж, бүртгэл хөтлөх	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэр, унд ахуй	Өдөр тутамд	1,000	1,000	Усны тухай хууль 30.1.2-р заалт
55	Баяжуулах үйлдвэр болон ажилчдын хотхон	Үйлдвэрийн болон ахуйн төхөөрөмжийн ашиглалтад тогтмол хяналт тавьж, гэмтсэн тохиолдолд засах арга хэмжээ авч ажиллах	Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутамд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 35.2-р заалт
56		Ажлын талбайд болгоомжгүй байдлаар асгаралт үүсэн хөрс, бороо хурын усаар дамжин гадаргын болон гүний усанд бохирдол	Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутамд	Хөрсөн орчинг хамгаалах ажлын зардалд тусгагдсан	-	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль 13.3-р заалт

		үүсгэж болзошгүй. Иймд асгаралтын үед авах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж ажиллах шаардлагатай					
57		Усны нөөцийн савны ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Уурхайн хотхон	Жил 1 удаа	1,000	1,000	Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль 14.2.3-р заалт
58		Нийт ажилчдад хүрээлэн буй орчин түүний бүрдэл хэсгүүдийн талаар мэдлэг олгох, ус болон хөрсний бохирдол түүний хор уршгийн талаар сургалт сурталчилгаа зохион байгуулах	Бүх ажилтнуудад	Жилд 2 удаа	5,000	5,000	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 17.4-р заалт
59		Үйлдвэрт усыг дахин ашиглахдаа технологийн горимыг алдагдуулахгүйгээр ашиглах	Баяжуулах үйлдвэр	Өдөр тутамд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Усны тухай хууль 30.1.3-р заалт
60		Зам усалгааг үүрээр газрын хөрсний температур хамгийн бага үед цаг агаарын мэдээнд уялдуулж услах,	Хүдэр тээврийн зам	Агаарын температур +5 хэмтэй байх үед	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Агаарын тухай хууль 20.1-р заалт
61		Ахуйн хэрэглээнээс гарах саарал усыг дахин ашиглах	Кемп	Дулааны улиралд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Усны тухай хууль 16, 4.8-р заалт

62		Цэвэрлэх байгууламжтай болох Альфа илч дулаан ХХК санал болгож байна.	Кемп	Төслийн эхэн шатанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Усны тухай хууль 30.1.3-р заалт
6. Амьтны аймаг							
63	Амьтдын амьдрах орчин доройтох, хомсдох, бохирдох, өөрчлөгдөх, бохирдох Идэш тэжээлийн нөөц	Уурхайн олборлолт явуулах үед үүсэх ухаш нүхэнд хаалт хашлага хийж мал амьтан унаж үрэгдэхээс сэргийлэх хашаа хаалт хийх	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэрийн хэсэг	Төслийн эхний үе шатанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	-	Амьтны тухай хууль 6-р зүйлийн 1.7 дахь заалт
64		Амьтдын тархалт, нүүдэллэх хөдөлгөөний замд саад учруулахгүй байх, урьдчилан сэргийлэх талаар мэдээлэл өгөх, тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	2,000	2,000	Амьтны тухай хууль 6-р зүйлийн 1.2 дахь заалт
65		Хүчдэлийн шонгуудад шувууд, хаягдлын даланд орж үрэгдэхээс сэргийлэн тусгай үргээгч, хаягдлын далан хөвүүр байрлуулах	Өндөр хүчдэлийн шугам, дэд станц	Төслийн эхний үе шатанд	1,000	1,000	
66		Уурхайн хамгаалалтын хашааг төлөвлөхдөө газрын гадаргаас 40–50 см зай үлдээж, жижиг болон дунд биетэй амьтад чөлөөтэй	Баяжуулах үйлдвэр	Төслийн үе шатанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		MNS 6515:2015 MNS 7042:2024

	алдагдах, өөрчлөгдөх, амьдрах орчны амгалан тайван байдал алдагдах	нэвтрэх боломж бүрдүүлнэ. Хашааг тасралтгүй урт байдлаар байгуулахгүй, жалга болон уулын ам орчимд завсар (гарц) үлдээж амьтдын байгалийн хөдөлгөөнийг хадгална. Өргөст төмөр ашиглахгүй, торон хашаанд тод өнгийн тууз, тэмдэглэгээ байршуулж шувууд мөргөлдөхөөс сэргийлнэ. Хашааны нягтралыг амьтан орооцолдохооргүй байхаар сонгоно.				
67		Аргаль, янгир зэрэг амьтдын хөдөлгөөн явагддаг жалга, уулын ам, хөндийг коридор бүс болгон тодорхойлж, эдгээр хэсэгт 500–1000 м тутамд амьтны гарц төлөвлөнө. Коридор бүсэд ≥ 500 м хамгаалалтын зурвас тогтоож, тэсэлгээ, өндөр дуу чимээтэй үйл ажиллагааг хязгаарлана.	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль Зэрлэг амьтдын нүүдлийн зүйлүүдийг хамгаалах тухай конвенц MNS 6515:2015

68	Олон салаа зам үүсгэхгүй байх, уулын хяр, амьтдын услах цэг болон тогтмол ашиглагддаг жалга хөндийг дайран өнгөрөхөөс зайлсхийх	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль
69	Ус зайлуулах суваг, хур тунадасны ус дамжуулах шуудуу болон бусад инженерийн байгууламжийг амьтан унаж гацах эрсдэлгүй байдлаар төлөвлөнө. Ил задгай шуудууны налууг огцом бус, аль болох 30°-аас бага налуутай хийх, тодорхой зай тутамд чулуу, шороо, модон бүтэц бүхий налуу гарц буюу амьтан буцаж гарах боломжтой гарц төлөвлөх	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль
70	Дуу чимээ, гэрэлтүүлгийн нөлөөллийг бууруулах хүрээнд шөнийн байнгын хүчтэй гэрэлтүүлэг ашиглахгүй байх,	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль

		шаардлагагүй үед гадна гэрлийг унтраах, гэрлийг зөвхөн ажлын бүс рүү чиглүүлэх, генератор болон хүнд машин механизмыг нэг дор төвлөрүүлэх				
71		Мөн уурхайн ажилтнуудын дунд хууль бус ан агнуур, амьтны эд эрхтэн цуглуулах, нохой дагуулж явах, зэрлэг амьтдыг үргээх, хооллох зэрэг үйлдлийг хориглосон дотоод журам мөрдүүлэх	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль
72		Байгаль орчны сургалтыг улирал тутам зохион байгуулж, ховор амьтан ажиглагдсан тохиолдолд бүртгэх, мэдээлэх тогтолцоо бий болгох	Төслийн хүрээнд	Төслийн бүх хугацаанд	Үндсэн үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Амьтны тухай хууль
Нийт						93,300мян,төг

7.2 Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян. төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
---	-------------------------------	-----------------------	----------------------------------	--------------------------------	---------------	---------------------------	------------------------------------	------------------------------------

1	Биологийн олон янз байдлын суурь судалгаа хийх, хамгаалах арга хэмжээ авах	Ган, зудтай үед зэрлэг амьтдад өвс тэжээл тавьж өгөх	Цэнгэл сумын хэмжээнд	6000	2026	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх хэрэгжүүлэх гарын авлага БОННУ-ий тухай хуулийн 3.1.11, 8.4.6, 9.6 зүйл, Засгийн газрын 2013 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 374 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт БОНХ-ийн сайдын 2014 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн А-117 дугаар тушаалаар батлагдсан БОННУ-ний аргачлалын 3.3.6
2		Бэлчээрийн даацийн судалгаа хийх	Цэнгэл сумын хэмжээнд	5,000	2026	
5		Малчдын гар худгийг засаж сайжруулах	Цэнгэл сумын 7-р багын хэмжээнд	4000	2026	
6		150 га-аас доошгүй талбайд хашаалалт, усалгааны системийг батлагдсан зураг төсөл, техникийн шаардлагад нийцүүлэн үе шаттайгаар бүрэн байгуулж, ашиглалт, засвар үйлчилгээний зардлыг гаргах		10000	2026	
7		Нөлөөллийн бүсийн иргэдийг жил бүр эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх, мал сүрэгт шаардлагатай оношилгоо, шинжилгээг зохион байгуулах		5000	2026	
8		Байгаль орчныг хамгаалах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх талаар газар дээр нь очиж сургалт зохион байгуулах, сурталчилгааны материал болох сэтгүүл, ном брошюр	Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид, байгаль хамгаалагч нар орчны бүсийн	3000	2026	

7.5 Осол, эрсдэлийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжү үлэх давтамж	Нийт зардал Мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Байгалийн гамшиг							
1	Хүчтэй салхи	Үндэсний цаг уурын алба болон гамшгаас хамгаалах байгууллагуулын мэдээллийг авч байх	Төслийн хүрээнд	Тогтмол	Анхны хөрөнгөд тусгагдсан	2026	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль 16дугаар зүйлийн 16.2 Гамшгийн аюулын тухай зарлан мэдээллийн дохио дамжуулах журам 1 дүгээр зүйлийн 1.4
		Шороон шуургатай үед тээврийн хэрэгслийн жолоочод харагдахуйц байдлаар тэмдэг тэмдэглэгээг хийх, ямар үед ажил ажил зогсох арга хэмжээг авах талаар зааварчилгааг өгөх		Тогтмол	188.8		Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэм 7.1 Хөдөлмөрийн тухай хууль 54.1.1 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 5.2.4, 18.1.4 ХАБЭА-н сургалт зохион байгуулах журам 2.1, 2.3
		Цахилгааны утас, агааржуулалтын тоноглолуудыг шалгаж,		Тогтмол	120		Галын аюулгүй байдлын үндсэн дүрэм

		бэхэлгээг сайжруулах					4.11.5-4.11.7
2	Үер	Компанийн нутаг дэвсгэрт их хэмжээний ус орж ирэх үед зайлуулах суваг шуудуу татах	Төслийн хүрээнд	Жилд 1 удаа	1200		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 34.2.1
		Үер болсон тохиолдолд хэн удирдагчаар ажиллах, хэн туслах талаар байгууллагын даргын тушаал гаргаж томилуулах, сургалт зохион байгуулах		Жилд 1 удаа	1000		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 34.2.1
		Онцгой байдлын салбар нэгжтэй хамтран ус, цаг агаарын аюул болон гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлийн сургалтад ажилтан, албан хаагчдыг сургаж дадлагажуулах		Жилд 1 удаа	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 34.2.1
		Хүн нэг бүрийн анхан шатны тусламжийн үүргэвчинд байвал зохих		Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Анхны тусламжийн иж бүрдэл, түүний хэрэглээ, Эрсдлийн үнэлгээнд тохируулан дотоод журмаар зохирцуулна.
		Шингэн шатахуун нөөцлөх, буулгах, ачих, хадгалж хамгаалах тогтвортой ажиллагаанд цаг агаарын мэдээг тогтмол ашиглан ажилтайгаа уялдуулах	Төслийн хүрээнд	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хууль 10 дугаар зүйл. Газрын тосны бүтээгдэхүүний тээвэрлэх

							11 дүгээр зүйл Газрын тосны бүтээгдэхүүний хадгалах
Хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй ослын аюул, осол							
3	Далд уурхай, баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагааны үед	Үйлдвэрлэлийн осол болсон болон осолд тохиолдол бүрийг нарийн бүртгэж арилгуулах арга хэмжээг тухай бүрт авч баримтжуулах	Далд уурхай, Баяжуулах үйлдвэр	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	2026	Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 27.5.3
		Удирдлагын шийдвэр, даалгаваргүйгээр өөрийн мэргэжил ба албан үүргээс үл хамаарах аюул, осолтой ажлыг гүйцэтгэхгүй байх	Далд уурхай, Баяжуулах үйлдвэр	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 28.1.8
		Өдөр тутмын зааварчилгаа-хяналтыг тогтмолжуулж ажиллах	Далд уурхай, Баяжуулах үйлдвэр	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 28.1.6
		ХАБ, эрүүл ахуйн талаарх хууль, тогтоомж, үндэсний стандарт, түүнтэй холбогдуулан гарсан дүрэм, журмын хэрэгжилтийг уурхайн хэмжээнд нэгж, цех, тасаг, бригад бүр хатуу мөрдөж, ажиллах	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 18.2.1
		Эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл аюулгүй ажлын байрыг бий болгох	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 18.1.1
		Ажилтнуудыг аюулгүй ажиллагааны сургалтад хамруулах		Жилд 1 удаа	1000		Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл

							ахуйн тухай хууль 17.1, 17.4
Химийн эрсдлийн үнэлгээ							
4	Химийн бодис хадгалах, тээвэрлэх, хэрэглэх	Химийн бодисыг уурхайн байршилд тээвэрлэх, ачих буулгах зэрэг үеийн аюулгүй ажиллагааг хянаж, бүртгэл хөтлөх	Баяжуулах үйлдвэр, Химийн агуулах	Тогтмол	300		Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 5.2.2
		Химийн бодисын ашиглалтын хүрээ болон алдагдсан үед тархах талбайд байх хүмүүст тухайн химийн бодисын талаар мэдлэг, ойлголт өгөх, хэрхэн аюулгүй ажиллах сургалт сурталчилгаа хийх	Төслийн хүрээнд	Жилд 1 удаа	1000		Хөдөлмөрийн аюулгүй аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 12.1-12.3
		Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага хангаж ажиллах	Баяжуулах үйлдвэр, Химийн агуулах	Жилд 1 удаа	500		Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам 5.2.6 MNS 5029:2011 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодисын шошго, анхааруулах тэмдэг.

		Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулахын стандартын дагуу сайжруулах Галын хор, агааржуулалтын сэнс, Асгаралтын иж бүрдэл, Нүд угаах төхөөрөмж, Аюулгүйн тэмдэг		Жилд 1 удаа	1700		MNS 6458:2014 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулах
		Болзошгүй аюул осол тохиолдоход гал унтраах, анхан шатны багаж хэрэгслийг бэлэн байлгах		Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		MNS 6458:2014 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулах
		Химийн хорт болон аюултай бодисын сав баглаа боодлыг мэргэжлийн байгуулгаар устгалд оруулах		Тогтмол	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан		Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
		Хөрсөн орчинд хаягдлын далангаас сөрөг нөлөөлөл үүсэх, шүүрэлт үүсэхээс сэргийлж геомембраны бүрэн бүтэн байдалд байнгын хяналт тавих	Баяжуулах үйлдвэр, Хаягдлын далан, Химийн агуулах	Тогтмол	1238		Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль 7.3.1
		Химийн хорт болон аюултай ачаа тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийн хурд 25-30км/ц аас хэтрэхгүй Анхааруулах тэмдэг		Тогтмол	73.3		Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам

		Аянга цахилгаан, бороотой үед химийн бодисыг зөөж тээвэрлэхийг хориглох		Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		Химийн хорт болон аюулгүй бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
Гал түймрийн							
5	Гал түймрийн үед	Шаардлагатай хүн хүч, техник зэвсэглэмжтэй галын нэгж, байгууллагын зохион байгуулах эсвэл түшиглэсэн байгууллагатай гэрээ байгуулан үйлчлүүлэх Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх үйл ажиллагаа, объектын технологийн явц, бодис материал, бүтээгдэхүүний галын аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон бүртгэл хяналт, паспортжуулсан байх Галын аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээнд үйлчлүүлэгч, байгууллага хүмүүсийг зохих бэлтгэлтэйгээр татан оролцуулах	Төслийн хүрээнд	Улирал тутам	4600	2026	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль 17.1.2, 17.3
		Ажилчдад ажлын байранд нь гал эсэргүүцэх болон аюулгүй байдлын сургалтыг зохион байгуулах	Ажиллагсдын байр	Жилд 1 удаа	1000		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль 17.1
		Галын аюулгүйн дэг журмыг мөрдүүлэх, гал гарсан үед байгууллага ажилчдын үйл ажиллагаа, галын аюултай	Төслийн хүрээнд	Тогтмол	Зардал тавих боломжгүй		Галын аюулгүй байдлын тухай хууль 17.2.10

		бодис материалтай ажиллах тухай заавар дүрэм боловсруулж, хэрэгжүүлэх					
Нийт							13,920 мян.төг

7.6 Хог хаягдлыг менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Нэгжийн зардал, мян. төг	Тоо хэмжээ/кг	Нийт зардал Мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Ахуйн хог хаягдал								
1	Хуванцар	Хуванцар хог хаягдлыг ангилан ялгаж, түр хадгалсны дараа холбогдох гэрээний үндсэн дээр сум, орон нутгийн эрх бүхий байгууллага эсхүл хог хаягдал дахин боловсруулах, цуглуулах нэгжид шилжүүлэн өгнө.	Уурхайн кемп	50	4725	50*12сар=600	2026	Хог хаягдлын тухай хууль
2	Цаасны хаягдал	Лаазны хаягдлыг ангилан ялгаж, түр хадгалсны дараа гэрээний үндсэн дээр сум, орон нутгийн холбогдох байгууллага эсхүл дахин боловсруулах, цуглуулах нэгжид шилжүүлэн өгнө.	Уурхайн кемп		3600		2026	
4	Лааз	Лаазны хаягдлыг ангилан ялгаж, түр хадгалсны дараа гэрээний үндсэн дээр сум, орон нутгийн холбогдох байгууллага болон дахин боловсруулах нэгжид шилжүүлэн өгнө.	Уурхайн кемп		1575		2026	
5	Гялгар уут	Гялгар уутны хаягдлыг ангилан ялгаж, түр	Уурхайн кемп		2520		2026	

		хадгалсны дараа гэрээний үндсэн дээр сум, орон нутгийн холбогдох байгууллага болон дахин боловсруулах нэгжид шилжүүлэн өгнө.					
6	Бусад	Органик, шил, үнс зэрэг бусад хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгаж, зориулалтын тэмдэглэгээтэй саванд цуглуулан, түр хадгалалтын нөхцөлийг хангаж, дахин ашиглах боломжтой хэсгийг тусад нь шилжүүлж, үлдэх хаягдлыг эрх бүхий байгууллагаар тогтмол зайлуулна.	Уурхайн кемп		163800		2026
Барилга байгууламжаас гарах хог хаягдал							
6	Төмрийн хаягдал	Төмрийн хаягдлыг эрх бүхий дахин боловсруулах, хаягдал хүлээн авах газарт гэрээгээр тогтмол нийлүүлэх ба	Барилга байгууламж	эргүүлэн төлсөн төлбөрийг тээврийн зардалд тусгаж болно.		2026	Хог хаягдлын тухай хууль
7	Модны хаягдал	Модны хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин ашиглах боломжтойг сэргээн ашиглах, үлдэх хэсгийг зориулалтын талбайд аюулгүй хадгалж, эрх бүхий байгуулагад хүлээлгэн өгнө.		Дахин ашиглах		2026	
Аюултай хог хаягдал							
8	Дугуй	Эрх бүхий байгуулагатай гэрээ байгуулан ажиллана.	Засварын газар	эргүүлэн төлсөн төлбөрийг тээврийн зардалд тусгаж болно.		2026	Хог хаягдлын тухай хууль

9	Шатах тос материал	Эрх бүхий байгуулагатай гэрээ байгуулан ажиллана.	Засварын газар	эргүүлэн төлсөн төлбөрийг тээврийн зардалд тусгаж болно.			2026	
10	Химийн сав баглаа боодол	Эрх бүхий байгуулагатай гэрээ байгуулан ажиллана.	Химийн агуулах, үйлдвэр	1280	7810	10,000	2026	
Нийт зардал								10,600 мян.төг

7.7 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Хариуцсан албан тушаалтан
			2026	
1	Ашиглалтын үеийн хайгуулын ажлын төлөвлөгөөг батлуулах	-		Геологи инженер
2	Уулын ажлын төлөвлөгөөг батлуулах	-		Уулын инженер
3	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулах, хэрэгжилтийг ханган ажиллах	-		Байгаль орчны мэргэжилтэн
4	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ болон нэмэлт тодотгол ажлын үр дүнгээр боловсруулсан байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөл хэлэлцэн баталснаас хойш төсөл хэрэгжүүлэгч 1 сарын дотор тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллагад батлуулахаар хүргүүлэх ⁷	-		Байгаль орчны мэргэжилтэн
5	Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг “Усны газар”-аар ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт гаргуулах	-		Байгаль орчны мэргэжилтэн
6	Болзошгүй аюул ослын үед ажилчдын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гаргаж, сургалт явуулах	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		ИТА
7	Өвөлжилт хүндэрсэн үед нутгийн иргэдэд өвс, хадлангийн тусламж үзүүлэх	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан		ИТА, ажилчид
8	БО-г хамгаалах, ХАБЭА, ШТМ-ын асгаралт, хадгалалт, ашиглалт, устгалын чиглэлээр өөрийн ажилтан, ажилчдын дунд улирал тутамд сургалт семинарыг тогтмол зохион байгуулах, Өдөр тутамд аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгөх	2300	2300	ИТА
9	Байгаль орчныг хамгаалах мэдээ мэдээлэл, сурталчилгааны самбар хийж байнгын цахим мэдээллээр хангах	-		Байгаль орчны мэргэжилтэн, ИТА

⁷ Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ны өдрийн А/618 тоот тушаалын хавсралт Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам

10	Орон нутгийн удирдлага болон иргэдэд төслийн үйл ажиллагааны биелэлт, байгаль орчныг хамгаалах, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийн талаар танилцуулга, хэлэлцүүлгийг тогтмолт хийж байх	-		Байгаль орчны мэргэжилтэн, ИТА
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний нийт зардал				2300мян.төг

7.8 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналтын шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Нийт зардал Мян.төг	Тайлбар	Баримтлах, стандарт, арга аргачлал
Агаар орчин						
1	Агаар орчны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллага, шинжээчээр хийлгэх (Цаг, уур орчны шинжилгээний газар, Байгаль орчин хэмжил зүйн төв лаборатори) Химийн нөлөөлөл (Хүхэрлэг хий SO ₂ , Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл CO, Азотын давхар исэл NO ₂ , озон O ₃ , НийтTSP болон нарийн ширхэгт тоосонцорPM _{2.5} PM ₁₀), Физикийн нөлөөлөл (Дуу шуугиан дБА), Өдөр тутмын үйл ажиллагаанд байгаль орчны мэргэжилтэн хэмжигч багажуудыг ашиглаж хэмжилт хийх	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Уурын зуух	Жилд 2 удаа	1600	Лаборатори болон багажны зардал багтсан болно.	Агаарын техник ерөнхий шаардлага MNS 4585:2025, Орчны чанарын хяналт шинжилгээний ажил, үйлчилгээний хөлс
2	Дикель хөдөлгүүртэй автомашины хаягдал утааны хэмжэлт	Засварын төв	Жилд 1 удаа	70.0	-х-	
3	Зуухны хаягдал утаан дахь хийн агууламж (O ₂ , CO, NO, NO ₂ , NO _x , CO ₂ , SO ₂), зуухны хаягдал дахь нийт тоосны агууламж (TSP)	Уурын зуух	Жилд 1 удаа	370	-х-	
4	Ажиллагсдын байр болон баяжуулах үйлдвэрт байнгын чийг, температур хэмжигч байрлуулах, хэмжих төхөөрөмж үнэн зөв ажиллаж байгааг анхаарч жил бүр шалгалт тохируулга лабораториор хийлгүүлэх	Кемп Баяжуулах үйлдвэр	Тогтмол	110.8	-х-	
Хөрсөн бүрхэвч						
5	Хөрсий химийн үндсэн шинж (ШУА-	Далд уурхай	Жилд 2	40	-х-	MNS ISO 18400-

	Газарзүй геоэкологийн хүрээлэн хөрсний лаборатори)	Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	удаа			105:2022 Хөрсний чанар. Сорьц авах MNS ISO 11464:2002
6	Хөрсний механик бүрэлдэхүүн (ШУА-Газарзүй геоэкологийн хүрээлэн хөрсний лаборатори)	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	Жилд 2 удаа	30	-х-	Хөрсний чанар. Физик-химийн шинжилгээ хийх дээжийг урьдчилан боловсруулах
7	Хөрсний металлын шинжилгээ ME ICP41 (Алс ХХК)	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	Жилд 2 удаа	55.8	-х-	MNS 5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх хэмжээ
8	Хөрсний микробиологи шинжилгээ (Ханлаб ХХК, Хүнсний аюулгүй байдлын лавлах лаборатори, Байгаль орчны төв лаборатори)	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	Жилд 2 удаа	96	-х-	MNS6341:2012 Хөрсний чанар. Хөрсөнд эрүүл зүйн нян судлалын шинжилгээ хийх арга
9	Хаягдлын далангаас Хөрсөнд цианид илрүүлэх шинжилгээ (ШУА-Хими, химийн технологийн хүрээлэн)	Хаягдлын далан	Жилд 12 удаа	456	-х-	MNS ISO 17380:2008 Хөрсний чанар- Нийт цианид болон хялбар ялгардаг цианидыг тодорхойлох тасралтгүй урсгалын шинжилгээний арга
Усан орчин						
10	Усны химийн , физикийн үзүүлэлт (ШУА-	Ундны ус болон	Жилд 2	92	-х-	MNS 0900:2018

11	Газарзүй геоэкологийн хүрээлэн хөрсний лаборатори, Биологийн хүрээлэн, Усны газрын усны хяналтын төв лаборатори, Хан лаб ХХК)	технологийн ус	удаа		-х-	Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах.Аюулгүй байдал. Ундсны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар MNS 4586
12	Бичил амь судлалын үзүүлэлт(ШУА-Биологийн хүрээлэн, Усны газрын усны хяналтын төв лаборатори, Хан лаб ХХК)			96	-х-	
13	Усны хүнд металлын шинжилгээ ME ICP41 (Алс ХХК)	Ундны ус болон технологийн ус	Жилд 2 удаа	55.8	-х-	Усан орчны чанар. Ерөнхий шаардлага
14	Усны хүнд металлын шинжилгээ, бичил амь судлалын үзүүлэлт	Хаягдал ус	Жилд 2 удаа	400	-х-	MNS 4943:2024 Хүрээлэн байгаа орчин, Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага
15	Усны чанар, цианид тодорхойлох	Хяналтын худаг Зумп	Хяналтын худаг зумп ус илэрсэн тохиолдолд	200	-х-	MNS ISO 14403:2008 Нийт цианид болон чөлөөт цианидыг тодорхойлох тасралтгүй урсгалын шинжилгээний арга
Ургамлан нөмрөг						
16	Ургамлын зүйлийн бүрдэл, тусгаг бүрхэц, арвийн үнэлгээ, Inaturlis апп ашиглаж ургамлын мониторинг хийх	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	Жилд 2 удаа	3000	Мэргэжлийн ургамал судлаач хийх	-х-
Амьтны аймаг						
17	Амьтны зүйлийн бүрдэл, тархалт байршлын судалгаа хийж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх, Байгаль апп ашиглаж амьтны мониторинг хийх	Далд уурхай Баяжуулах үйлдвэр Кемп Хаягдлын далан Эрүүл газар	Жилд 2 удаа	3000	Мэргэжлийн амьтан судлаач хийх	-х-
18	Хөхтөн амьтдын тархалт, тохиолдлын	Уулын ам, жалга,	Жилд	Мэргэжлийн	Камер	Камер судалгааны

	давтамж, идэвхийн хоногийн хэмнэлийг тодорхойлох зорилгоор автомат камер ашиглан бүртгэл хийх, улмаар зүйлийн баялаг, оршин байх магадлал, идэвхийн өөрчлөлтийг үнэлэх	усны эх, нүүдлийн коридор бүс	1удаа	байгууллагатай байгуулах гэрээний үнийн дүн			бүртгэгдсэн зургийн тоонд үндэслэн амьтны идэвх, тархалтын өөрчлөлтийг тодорхойлно	арга
19	Амьтдын нүүдлийн зам, шилжилт хөдөлгөөний чиглэл, ашиглалтын давтамжийг тодорхойлж коридорын ач холбогдлыг үнэлэх	Нүүдлийн коридор	Жилд 1удаа				Камер болон байршлын мэдээлэлд тулгуурлан амьтдын хөдөлгөөний зураглал гаргана	Хөдөлгөөн судлал
20	Амьтны гарц гармын ашиглалтын түвшин, давтамжийг тодорхойлох замаар гарцын үр нөлөөг үнэлэх	Хашаа, зам огтлолцох хэсэг	Жилд 1удаа				Гарц ашиглалтын тохиолдлыг бүртгэж, шаардлагатай сайжруулалтыг тодорхойлно	MNS 6515:2015
21	Шувууны зүйлийн баялаг, тоо толгой, улирлын нүүдлийн өөрчлөлтийг тодорхойлох	Хашаа, зам огтлолцох хэсэг	Жилд 1удаа	Мэргэжлийн байгууллагатай байгуулах гэрээний үнийн дүн			Ажиглалтын цэгийн аргаар шувууны зүйлийн бүрдэл, нүүдлийг үнэлнэ	Шувуу судлалын арга
22	Амьтан, шувуу, ул мөрийн тархалтын мэдээллийг байршилтайгаар бүртгэж биологийн олон янз байдлын мэдээллийн сан бүрдүүлэх	Төслийн талбай	Тогтмол	--	--	--	“Байгаль” апп ашиглан зураг, координаттай бүртгэл хөтөлнө	Байгаль апп
23	Мониторингийн үр дүнг нэгтгэж, олон жилийн өөрчлөлтийн хандлагыг тодорхойлох	Тогтмол	Тогтмол	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдана			Өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийж нөлөөллийн өөрчлөлтийг үнэлнэ	Тайлагналын арга

Орчны хяналт шинжилгээний нийт төлбөрийн нийт зардал	8,792.4 мян.төг
--	-----------------

7.9 Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны төв	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Цэнгэл сумын ИНХ	Сумын ИНХ-аар илтгэл тавьж, мэдээлэл өгөх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, гүйцэтгэл	Жилд 1 удаа	1500	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	Цэнгэл сумын ИНХ
2	Аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар	БОМТ биелэлтийн тайланг тайлан хэлбэрээр хүргүүлэх, биелэлтийн тайлан дүгнэх ажлын хэсгийн хамт газар дээр нь танилцуулах	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	Жилд 1 удаа	--	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	Аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар
3	БОУАӨЯ	БО-г хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөө БОУАӨЯ – нд цаг тухайд нь гаргаж өгч байх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, төлөвлөгөө	Жилд 1 удаа	--	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	БОУАӨЯ
Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний нийт зардал							1,500.0 мян.төг

7.10 Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөр

№	Тарьц, суулгац	Хэмжих нэгж Мян.төг	Тариалах хугацаа	Тариалах газар
1	Чацаргана/ <i>Hippophae rhamnoides</i> /	41,760	2026	--

2	Улиас/ <i>Populus laurifolia</i> /			
3	Тошлой/ <i>Crossularia acicularis</i> /			
4	Тавилгана/ <i>Spiraea flexuosa</i> Fish/			
5	Нохойн хошуу/ <i>Rosa acicularis</i> /			
6	Бургас/ <i>Salix glauca</i> /			
7	Боролзгоно/ <i>Dasiphora fruibosa</i> L/			
8	Хамгаалалтын ойн зурвас байгуулах	6,750	2026	Баян-Өлгий аймгийн 2026 оны Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн салбарын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлж хамтран ажиллах №26-02 тоот гэрээний хүрээнд 3 га талбайд ойжуулах хамгаалалтын ойн зурвас байгуулах ажлыг хийж гүйцэтгэх.
9	Хамгаалалтын ойн зурвас арчилгаа	2610	2026	
Нийт				51,120 мян.төг

7.11 Байгаль орчны аудит, хянан баталгааны зардал

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Хариуцсан албан тушаалтан
			2026он	
1	Төслийн үйл ажиллагааны явцад байгаль орчны аудитыг төслийн 2 дахь жилээс ⁸ /2 жил тутамд/ хийлгэж аймаг нийслэлийн байгаль орчны албанд хүргүүлэх ⁹	/Гэрээний дагуу тохиролцоно/	6000	Удирдлага
2	Төслийн үйл ажиллагааны явцад газрын төлөв байдал чанарын улсын хянан баталгааг 5 жил тутамд 1 удаа хийлгэх	/Гэрээний дагуу тохиролцоно/	2000	Удирдлага
Нийт зардал				8,000мян.төг

⁸ Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 101 -р зүйл

⁹ Ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт онцгойлон анхаарах зүйлс (8)

7.12 2026 оны байгаль

**хамгаалах менежментийн
төлөвлөгөөний нийт зардал**

№	Менежментийн төлөвлөгөө	Нийт дүн /мян.төг/
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардал	93,300
2	Биологийн дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	33,000
3	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	30,000
4	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний зардал	9,000
5	Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний зардал	13,920
6	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний зардал	10,600
7	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн зардал	8,792.4
8	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний зардал	2300
9	Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	1,500
10	Тэрбум мод төслийн зардал	51,120
11	Байгаль орчны аудит, хянан баталгааны зардал	8000
Нийт зардал		261,532.4